
УДК 37: 008 ; 028. 16

Н.О. ДОБРОВОЛЬСЬКА

Запорізька державна інженерна академія, Запоріжжя

ЗАВДАННЯ З КУЛЬТУРИ МОВИ НА ЗАНЯТТЯХ З УМПС У КОНТЕКСТІ ВИХОВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається одна з найважливіших проблем, а саме проблема культури мови на заняттях з курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у контексті виховання загальної культури особистості.

Ключові слова: мовна компетентність, культура мови, різностильова комунікація, норма літературної мови, мовне самовдосконалення.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Культура мови як писемної, так і усної завжди є актуальною проблемою. Мову людина пізнає впродовж усього життя й шліфує своє слово в постійній взаємодії усної й писемної комунікації. Культура усного спілкування має свої закони. Традиції усного літературного спілкування тісно пов'язані з народознавством, але водночас вони віддзеркалюють сучасні потреби розвитку національної культури. Сучасною навчальною програмою курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» передбачено формування високого рівня мовної компетентності у професійній і науковій сферах комунікації, підвищення загальнокультурного та інтелектуального рівнів особистості, що свідчить, перш за все, про культуру мови кожного з нас.

Формування у студентів вміння правильно й логічно висловлювати свої думки в різностильовій комунікації, навчити їх відтворювати і створювати тексти залежно від комунікативної мети, сприяти засвоєнню норм літературної мови як основи усного й писемного спілкування, що сприятиме, у свою чергу, розвитку потреби систематичної роботи над мовним самовдосконаленням як складової культури мови, так загальної культури особистості.

Результати

У сучасних умовах дуже важливим є розвиток у студентів потреби працювати над мовним самовдосконаленням як складової культури мови, що, в свою чергу, неодмінно впливає на розвиток загальної культури особистості. Загальновідомо, що становлення народу тісно пов'язане з формуванням його мови. Усі сторони суспільного життя, процеси пізнавальної та творчої діяльності людини, кожний момент її свідомості супроводжується мовою. Не може бути мислення без мови і мови без мислення. Мова і мислення мають глибоко суспільний характер – не лише за своєю природою, а й за своєю функцією в суспільстві. Кожний момент

діяльності обумовлюється думкою та її носієм – мовою. Тільки завдяки мові все здобує попередніми поколіннями не гине марно, а служить фундаментом для подальшого розвитку людства.

В Україні українська мова має статус державної. Державність, звичайно, розширила функції української мови, активізувала сучасний мовний процес, але сьогодні актуальною є культура українського мовлення. Саме цій найважливішій проблемі потрібно систематично приділяти велику увагу, виховуючи особистість. Щоб краще усвідомити значення мови для розбудови держави, Валентин Кожевников у своїй книжці «Важкий шлях до рідної мови» застосовує оригінальне порівняння: держава для народу – як хата для родини; фундамент хати – це рідна земля; стіни хати – це народ з його загальновідомою працьовитістю, добротою, мудрістю, освіченістю, миролубством; підлога в хаті – то виробництво, економіка держави, яка теж тримається на міцному фундаменті і просто мусить бути ефективна; стеля – державна політика; а дах – це наше духовне життя: наука, освіта, література, мистецтво, будь-яка творчість. Мова – наче піч у хаті, без неї ніколи не буває затишно й тепло. Отже, мова – головний інструмент народу, за допомогою якого формується інтелект людини і ментальність нації, здійснюються виховання, освіта, спілкування науковців і політиків, виховання почуття патріотизму. Цим інструментом користуються і на роботі, і під час відпочинку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор

І. І. Огієнко /митрополит Іларіон/ (1888-1972) – доктор філології, перекладач, педагог, громадський, церковний і державний діяч, міністр освіти УНР, автор понад 1000 наукових праць у своїй праці «Наука про рідномовні обов'язки» просто і мудро визначив найперші рідномовні обов'язки громадянина (їх 16) та десять найголовніших мовних заповідей свідомого громадянина: «Мова – це форма нашого життя, життя культурного й національного, це форма нашого організування», «Мова – душа кожної національності, її святощі, її найкращий скарб», «Мова – то серце народу: гине мова – гине народ» та ін. Вони мають стати заповідями кожної людини, кожного фахівця незалежно від сфери його професійної діяльності.

Культуромовні тенденції по-різному виявляються в історії літературної мови. це і явища пуризму, і антинормалізаторська діяльність, що суперечать одне одному. Багато уваги питанню культури мови приділяли та приділяють вітчизняні вчені-мовознавці, серед них: доктор філологічних наук О. А. Сербенська, професор О. Д. Пономарів, академік Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України В.М. Русанівський, автор першого в Україні підручника з літературного редагування В.В. Різун, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України С. Я. Єрмоленко, співробітник відділу стилістики та культури мови Інституту української мови С.П. Бирик, мовознавці Н.М. Сологуб, Л.І. Мацько, Б.

Матіяш – член Національної спілки журналістів України, М. Волощак – автор і співавтор низки праць із культури мови та ін.

Обговорення проблеми

Під час вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» викладачі нашої кафедри систематично на практичних заняттях проводять роботу, спрямовану на розвиток культури мови, а також намагаються виховати у студентів потребу працювати над мовним самовдосконаленням – все це сприятиме вихованню загальної культури особистості.

На кожному практичному занятті з УМПС студенти виконують різні види завдань (редагування тексту, переклад словосполучень та текстів, виправлення помилок у тексті та ін.) з метою виховання потреби у систематичній роботі над мовним самовдосконаленням. Викладачі-мовники прагнуть виховати у студентів свідоме ставлення до мови, щоб вони користувалися рідною мовою не лише спонтанно, а сприймали її свідомо як знаряддя розкриття своєї особистості, що є показником ознаки її загальної культури. Так, неправильне використання слів і термінів є однією з поширених лексичних помилок. Необхідно вміти дібрати правильний термін, тому що окремі терміни і професіоналізми бувають зрозумілі лише особам певної професії, тому потрібним є обов'язкове розшифрування їх у тексті. Наприклад, російський науковий термін «*центробежный*» (той, що рухається від центру до периферії) має відповідник «*відцентровий*», а термін «*центростремительный*» – «*доцентровий*». Прагнення надати словам великої значущості виливається у «термінологічну гру», що призводить до таких помилок, як розщеплення присудка, наприклад: *здійснювати преміювання* (замість *преміювати*).

Недоречне або невиправдане вживання іноземних слів також являє собою помилку. Часто у ділове мовлення потрапляють слова, що мають український відповідник, наприклад: *репрезентувати* (замість *представити*). Тому, використовуючи мовностилістичні поради, викладачі пропонують студентам виконати такі завдання: дібрати українські відповідники до слів, наприклад: *адекватний* - ..., *апелювати* - ..., *інцидент* - ..., *компенсація* - ..., *прерогатива* - ..., *пріоритет* - ..., *рентабельний* - ... та ін. Нерідко під час складання текстів застосовуються плеоназми і тавтології, що є порушенням мовної норми, наприклад: *пам'ятний сувенір, передовий авангард, різні варіанти, у квітні-місяці, преїскурант цін* та ін. Для правильного виконання завдання студенти мають пригадати лексичне значення слів, що входять до складу словосполучення, що є основою для подальшого редагування.

Серед завдань, спрямованих на розвиток культури мовлення, можна ще виділити й такі:

- пояснить семантичні відмінності між словами, наведеними в групах (*акціонерний – акціонерський, головний – основний, об'єм – обсяг*);

- утворіть дієслівні словосполучення, де подані іменники виступають залежним словом, дотримуючись відомих мовних штампів (*брати участь, укласти угоду, оголосити подяку*);

- утворіть сполучення «прийменник + іменник» за допомогою прийменників *по, на, за, від, в(у), через, після, з* (*на ім'я, на замовлення, за зразком*);

- відредагуйте поданий нижче текст;

- перекладіть українською мовою і запам'ятайте правильне вживання типових мовних зворотів (*вжити заходів, провідний спеціаліст, бажаний результат* та ін.);

- з'ясуйте різницю між поняттями (*уява – уявлення, особа – особистість, неминучий - неминуцій*);

- наведіть відповідні за значенням фразеологізми в українській мові (*верх совершенства – сама досконалість; дал слово – держись, а не дал – крепись – краще не обіцяти, як слово не держати; сказати як зав'язати*);

- побудуйте правильно словосполучення, використовуючи слова, подані в дужках (*робота виконана (з, по, відповідно до – інструкція)*);

- виправте стилістичні помилки (*Колектив редакції журналу «Мандрівник» з величезною радістю запрошує Вас на презентацію нашого журналу, яка здійснюватиметься 12.02.2010 р. по адресу: Київ, вул. Паркова, 6*).

Розвиток мови особистості – складний процес. Високої мовної довершеності досягає, як правило, та людина, яка багато працює над оволодінням мовою, прагне правильно говорити, виявляти в усному та писемному мовленні свою індивідуальність. Нелітературне, ненормативне мовлення – це насамперед свідчення невихованості людини, а вже потім – її неосвіченості. Тому шліфування свого мовлення – важлива справа у процесі виховання загальної культури особистості.

Висновки

Таким чином, мовленнєве мистецтво досягається вмілим і доцільним вживанням слів, різноманітних синтаксичних конструкцій. Знання виражальних засобів мови і вміння використовувати їх залежно від потреб спілкування – вищий ступінь опанування мовної культури. Велика робота викладачів-мовників спрямована на виховання у студентів поваги до рідної мови, потреби у самовдосконаленні в ній, потреби дошукуватися потрібної довідки в багатющій скарбниці мовної спадщини свого народу, збагачувати свій словниковий запас, активно використовувати граматичну стилістику. Правильно й виразно говорити своєю мовою може кожний, тому що це не тільки ознака, а й обов'язок кожної культурної людини. «Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова. Любімо її, вивчаймо її, розвиваймо її!» (М. Рильський). Не варто зупинятись на досягнутому, слід й надалі виховувати у студентів свідоме й цілеспрямоване використання мовних засобів, сприяти розвитку мовної майстерності, таким чином впливаючи на виховання особистості.

Перспективи подальших наукових досліджень

- формування концепції розвитку мови особистості в сучасних умовах.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
2. Войналович О., Моргунюк В. Російсько-український словник наукової і технічної мови (термінологія процесових понять). – К.: Вирій, Сталкер, 1997. – 256 с.
3. Волкотруб Г.Й. Практична стилістика сучасної української мови: Використання морфол. засобів мови: Навч. посіб. – К.: ТОВ «ЛДЛ», 1998. – 176 с.
4. Глущик С.В. та ін. Сучасні ділові папери: Навч. посібник. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: А.С.К., 2000. – 400 с.
5. Головащук С.І. Українське літературне слововживання: Слов.-довід. – К.: Вища шк., 1995. – 319 с.
6. Довідник з культури мови: [Посібник] /С.Я. Єрмоленко, С.П. Бирик, Н.М. Сологуб та ін.; За ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Вища шк., 2005. – 399 с.
7. Різун В.В. Літературне редагування: Підручник. – К.: Либідь, 1996. – 240 с.
8. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2007. – 823 с.
9. Горбачук В.Т. Барви української мови: К.: Видавничий дім «КМ АCADEMIA», 1997. – 272 с.

Н.А. ДОБРОВОЛЬСКАЯ

Запорожская государственная инженерная академия, Запорожье

ЗАДАНИЯ ПО КУЛЬТУРЕ ЯЗЫКА НА ЗАНЯТИЯХ ПО УЯПП В КОНТЕКСТЕ ВОСПИТАНИЯ ОБЩЕЙ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ

В статье рассматривается одна из самых важных проблем, а именно проблема культуры языка на занятиях по курсу «Украинский язык профессиональной подготовки» в контексте воспитания общей культуры личности.

Ключевые слова: языковая компетентность, культура речи, разностилевая коммуникация, норма литературного языка, языковое самоусовершенствование.

N. Dobrovolskaya

Zaporozhye state engineering academy, Zaporozhye

TASKS WITH CULTURE IN LANGUAGE AT UKRAINIAN PROFESSIONAL DIRECTION CLASSES IN THE CONTEXT OF EDUCATION COMMON CULTURE PERSONALITY

This article discusses one of the most important problems, namely the problem of culture in language at Ukrainian professional training classes in the context of education overall culture of the individual.

Key words: linguistic competence, language culture, different style communication, standard literary language, language self-improvement.

Стаття надійшла до редакції 05.08.11р.